ВОЛЬНАЯ БЕЛАРУСЬ

Цэна асобнага № 15 кап.

Умовы падпіскі на 1917 год.

За 1 м.	За 2 м.	За 3 м.	За 4 м.	За 5 м.	За 6 м.	За 7 м.	За 8 м.	За 9 м.
1 р.	2 р.	3 р	4 р.	5 р.	6 р.	7 р.	8 р.	9 р.

Падпіска прымаяцца толькі с 1-го чысла кожнага месяца.

Перамена адрэсу—50 коп. Пры зьмені адрэса конча прыкладаць стары адрэс.

Рукапісы павінны быць чытэльна напісавы і толькі з аднаго боку папяры. Кепска перапісаныя рукапісы ні чытацца, ні друкавацца ня будуць.

На ліставання, перасылку рукапісау і іншыя адказы-павінны прыкладацца маркі.

Газэта палітычная, эканамічная і літэратурная.

Год выданьня I.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Мінск, Захараук. 18

Умовы друку абвестак:

(На IV боку газэты) за 1 радок шпальту 40 к. за 2 рад. 80 к. за кожны раз.

Асобам, шукаючым працы — 1 руб. за 3 радкі за адзін раз.

№ 12. 1917 г. Аутарак. Выходзіць двойчы на тыдзень. 8 жніуня 1917 г. № 12.

400-ЛЕЦЬЦЯ
6 жніуня 1517 — 6 жніуня 1917 г.
БЕЛАРУСКАГО ДРУКУ.

Наша культурнае сьвята.

Чатырыста год назад, 6-й, як гадаюць вучоныя, лічбы месяца жніўня (августа), начала выходзіць у сьвет беларуская Біблія, надрукованая і перакладзеная стараннем і працаю Францыска Скарыны на тагочасную літэратурную беларускую мову «ку лепшаму, як ён пісаў, выразуменію люду паспалітага», «людзям простым паспалітым на карысьць і размноженіе добрых звычаяў». Чатырыста год назад Францыск, або Георгі, Скарына, вялікі нізабутны муж «із слаўнага граду Полацку», дасьледам свайго розуму і навукі дасьведчыўся, што толькі праз жывую родную мову, праз навучэнне ў ёй можна вывесьці людзей на шлях культуры, асьветы і добрабыту. I ўсё сваё жыцьце, свой талянт, навуку і здольнасьць аддаў вялікай працы па карысьць і на спажытак свайму народу.

У тыя далёкія часы, сярод славянскіх народаў, адтрымаўшых веру грэцкага звычаю, панавала у кнігах і ў навучэньні мёртвая малозразумелая царкоўна-славянская мова. На ёй адбывалася набажэнства, вучылі у школках, пісалі акты, летапісы і вялі пісьмаводства ва ўсіх інстытуцыях таго часу. Ніжыцьцёвая, а праз тое нізграбная, подчас нізразумела і ні дасэнсу ужываная,—яна ні магла спрыяць навучэнню, бо сушыла розум, нішчыла думкі, адбівала ахвоту да кніг і да навукі. Трэ' было мець асаблівую цікавасьць і надзвычайнуюздольнасьць, каб перамагчы труднашчы кніжнага славянізму. Тым-та й бачым мы, што толькі манахі, ахвяраваўшы жыцьцё сваё на службу Богу, ускладалі на сябе як ахвяру, як цяжкі крыж, працу пісання кніг на ц.-славянскай мові. I калі хто у тыя часы ні толькі чытаў, але й умеў яшчэ перапісваць кнігі, дык ён лічыўся чалавекам надзвычайнага розуму.

Чуючы і бачучы скрозь у пісьменстві адну ц.-славянскую мову, людзям таго часу трудна было уразумець, ні то што адважыцца пісаць і вучыцца пасвоему. Гэтак цяпер, стыкаючыся у школах, цэркві і розных інстытуцыях с пануючай скрозь вялікарускай мовай,—малаасьвечным людзям трудна агоўтацца с тым, што можна пісаць, чытаць і вучыцца па-беларуску, як і па-французску. Трэ' было зьявіцца чалавеку з вялікім талянтам, навукай і асьветаю і цьвердаю воляй, каб наважыцца пераварнуць старасьвецкі уклад на добры бок ды паставіць яго на ўласны грунт. Трэ' было глыбока праканацца ў тым, што родны грунт—ядыная і справядлівая дарога да асьветы і гістарычнай паступовасьці (прагрэсу), каб пайсьці проці вяковага быту, проці забабонаў і векамі умацаванага пагляду і консэрватызму.

Такім чалавекам на Беларусі чатырыста год назад быў Францыск Скарына. Жывучы доўга заграніцай, дзе ён вучыўся у вышэйшых навучных інстытуцыях З.-Эўропы, яму ні раз успадала на думку параўнаванне культурнага становішча свайго народу з жыцьцём людзей заграніцай. Закаханы у сваю далёкую айчыну, вітаючы ў думках у сваём слаўным городзі Полацку, ён бачыў, нябога, як далёка стаяць ззаду ад тутэйшых людзей нават вышэйшыя станы роднага грамадзянства. Тым часам, і ў З.-Эўропі ні шмат даўно, як кінулі латынь па школах, зьвярнуўшы увагу на родную мову, на гэты жыцьцёвы эліксір, на нісмяртэльную крыніцу развіцця, культуры і прагрэсу. Напэўна, яшчэ і тагды ні раз загараліся спрэчкі аб латыні, аб тым, што толькі яна, а ні які іншы язык, здацян і здолян да навукі, што толькі па-латыні ёсьць вялікія творы краснаго і філёзопскаго пісьменства. Чуў тыя спорні Скарына, як мы чуем ціпер лямэнты прыхільнікаў маскоўскае, або польскае культуры. Але лепшыя людзі таго часу разумелі шкоду латыні, а, па лепшы выпадак, бязскутачнасьць і сьмярцьвешчыну латынскай вучобы, і ўсе свае сілы пакладалі на тое, каб запанавала ў навучэнні родная мова. Разумеў гэта і Скарына, прычыняючыся да вялікае працы перакладання Біблii з мёртваго ц.-славянскаго языка на жывую і гучную родную мову. I сваёй працай ён утварыў эпоху у культурным жыцьці нашага народу. I мы бачым, што с таго часу прасьвета на Беларусі пайшла шпаркім крокам уперад. Чытаючы кнігі да набажэнства у своёй роднай, простай мові, продкам нашым нітрудна было дасьведчыцца, што тым больш можна вучыцца, пісаць і тварыць літэратуру па-своему. I пачалі адчыняцца школы, зьявілася літэратура, начала расьці і шырыцца прасьвета. Жыцьцё зацьвіло і загамашіла. Толькі цяжкія умовы гістрычнае долі запынілі культурны поступ нашаго народу.

Сьвяткуючы дзень вялікага сьвята беларускай культуры, мы павінны аддаць усе свае сілы, розум і працу па тое, каб найхутчэй запанавала у нашам краі наша гучная, пекная, родная мова; каб завітала да нас уладарнай гаспадыняю, стаўшы магутным чыннікам культурнаго развіцця нашаго народу. Памятайма, што толькі шануючы самога сябе, сваю славу і нацыанальны гонар, толькі стоючы на грунці роднай культуры мы адтрымаем магчымасьць стаць поплеч с асьвечнымі народамі З.-Эўропы. А «въ сей день, его же сотвори Господь, возрадуемся и возвеселимся въ онь!».

Я. Л-к.

Доктар Францыск Скарына.

[6 жніуня 1517 г.—6 жніуня 1917 г.]

> Люди где зродилися и ускормлены суць па Бозе, к тому месту вялику ласку ямают
>
> *Скарына*

У канцы пятнадцатаго веку [прыкладом каля 1490 г.] у Полацку, «слаўным градзе Полацку», у заможных купцоў Полацкіх Скарын, у шчасьлівую дзеля Беларусі часіну, арадзіўся сын, што, даросшы, праславіўся далёка па-замежжу Русі—Літвы.

Гісторыя ні захавала аб ём напэўных вестак, калі нарадзіўся, калі памёр, як зваліся яго бацькі, як здолеў дастаць вялікай асьветы і—што вайглаўней і найцікавей—гісторыя ні захавала, а вучоные людзі дагэтуль ні дайшлі, якой вераю верыў ён—праваслаўнай ці каталіцкай?

Уважаючы на тое, што у тые часы каталіцтва на Беларусі было зусім мала пашырэна, асабліва ж сярод людзей сяраднягa, таргоВага стану, а так сама і на тое, што сьвятыя кнігі ён выкладаў дзеля лепшаго разуменьня народу поспалітага Русі-Літвы, а народ гэты быў праваслаўны, і што выкладаў кнігі мовaю таго ж народу без аніякаго кірунку да чаго польска-каталіцкаго, то выходзе прызнаць, што і сам ён быў праваслаўны.

Уважаючы ж на яго уласные словы аб сабе: Скарынін сын Францыска [імя каталіцкае], трэба прызнаць яго за каталіка.

Праўда, па акту ужо шэснадцатага веку завецца ён яшчэ і Георгій Скарына, але наагул-то гісторыя гаворыць аб ём, як аб Францішку.

Пытаньне аб двайных імёнах у пашым велікім княжэстві да уніі ніхто ні растлумачыў, а тым часам знаемо, што ведомы князь Астрожскі Константы у прадмові да Астрожскай Біблii пішэцца «у крэшчэньню Васілій» і яшчэ знаемо, што князь Богуш быў па актах «во сьвятомъ крещеньню Евфімій».

Дык во, тым цікавей і глаўней, што у гісторыі нашай, якая поўна войстрага, часам дужа шкоднага краю, змаганьня вер—праваслаўнай, каталіцкай, уніяцкай арыанскай, лютэрскай, кальвінскай— у гэтай гісторыі ёсьціка вялікі чалавек, вялікі магутны дух, і так вышэйшы за рознае разьюшэнае чэлавецкае важджэньне аб драбязе,—што запісаў у гісторыю ні аб тым, як дзеля тытулоў і прывілеёў перэдаўся у пануючую веру; ні аб тым, як, бароючы самабытнасьць роднага краю, усё жыцьцё вадзіўся з «ворагамі», сваімі ж братамі, што зводзілі на нет Бацькаўшчыну; але запісаў у гісторыю аб тым, як сьветлы і чысты, вышэйшы ад спрэчак аб правай веры і звадак, усё жыцьцё, аднак, працаваў на карысьць роднага люду, тварыў яго культуру, здабываў яму шчасьце і славу.

Пачаткаў граматы Францыск навучыўся, мусі быць, пад бацькавай страхою у Полацку, як сын багатыроў, але як ён патрапіў у Кракоўскі Унівэрсітэт (можа давучыўся у Вільні?), то нет ведама.

З Вільнею у Скарын было шмат зносін па розных справах.

Родны дзядзька Францыска Іван Скарыніч, гандлюючы у Рызі, пазычыў там у Віленскага мешчаніна, нейкага Сокалоўскаго, 22 копы грошы [гэта не мала] і памер, не аддаўшы доўгу.

Насьледаваў гэтаму дзядзьку разам з другімі і Францыск і, відаць, меў праз тое многа ніпрыемнасьці.

Потым ведама, што сын таго Івана, Роман, «служыў у немцох», лічыўся мешчанінам Вільні, хоць меў зямлю ці дом і у Полацку.

Мабыць за такіх спраў, патрапіў у Вільню і хлапец Францыск.

Сваімі выдатнымі здольнасьцямі, добрым гадаваньнем, выхаваньнем і людзкасьцю зьвярнуў на сябе увагу віленскіх магнатаў, а яны і паслалі яго, у Кракоў да Універітэту, каб мець потым у родным месьці і княжэстві вучонага мужа.

Пачаў там вучыцца Скарына хіба с 1504—5 году, маючы, гэта значэ, ня менш 14- -15 гадоў ад роду.

А вучылі там хлапцоў такіх навук: граматыкі, лёгікі, рыторыкі, фізыкі с арытмэтыкай і геомэтрыей, музыкі, зьвездачоту, куды уходзіла астраномія, навука выкладаць календары і вылічаць гароскопы [жыцьцёвую долю].

У ліку баккалаўраў філёлогічнагэ факультэту Кракоўскаго Універсітэту 1506 г. успамінаіцца Fran. de Poloczko, Lipthnaus, а раней у спіску студэн-

таў 1504 г. ёсць там сходнае імя. Кажым, сходнае, бо некалі быў звычай замест фаміліі пісаць з якога мейсца: дык жэ сам Скарына любіў дадаваць да свайго імені, што ён с Полацку, слаўнаго граду Полацку, у лекарскіх науках Доктар.

Агульны напрамак асьветы універсытэцкай таго часу у Кракові быў чыста тэолёгічны. Глаўней за ўсё лічылі спасеньне душы, пасьля ужо сцаленьне цела. Дык во, хто вучыўся у тые часы за доктара, таго прафэссары настаўлялі каб явіўшыся да хворага, доктар першым дзелам казаў бы яму аб пакуці, аб грэхах, аб пеклі і раю і т. д., а потым, адратаваўшы душу, лячыў бы цела.

З гэтага можна бачыць, які там уплыў рабіўся на маладога, талантавітага, а «ускормленнаго суть по Бозе», Скарыну.

Хоць і не дайшло да нас, як і гдзе, а тым часам завяршыў ён сваю вышэйшую асьвету, дастаў пачэснае, важнае званіе: у навуках вызволеных і ў лекарскіх доктар, вучоны муж, і апынуўся аж у чэшскай сталіцы Празе.

І туга-ка яму, поўнаму маладых выдатных сіл, пры гэткай асьвеці, узгадованаму у шчырай любасьці да людзей, з беларускай, пранікнутай духоўнасьцю, душою, жадалося з усей сілы працаваць у навуцы на карысьць людзкую.

І няўжо ж на далёкай чужыні ні лятуцеў ён, ня думаў ён аб родным Полацку з яго ровамі, валамі, вежамі, брамамі і вулкамі, кірмашовым гулам на рынку людзкой таўпы з роднаю крывіцкаю гаворкай, вячэрнім магутна-гучным сьпевам звонаў і спрадвечным плёскам глыбокай, шырокай Дзьвіны з гандлёвымі лаўбамі; няўжо ні лятуцеў ён аб бязьмерных родных абшарах і драмучых пушчах з валатоўкамі, гарадзішчамі, каменямі прырэчнымі, прыдарожнымі—памяткай старадаўшчыны, гдзе тама ды тута жыў родны народ роднаго свайго княжства, народ лагодны, прыемны, але яшчэ цёмны, што ня меў нават па чым вучыцца, па чым маліцца?

З якой радасьцю і ён сам, Скарына, памаліўся б тут, на чужыні, гдзе не пачуеш слова роднага, па кнізі, у роднай мові выложэнай!

І была б такая кніга і ў Полацку у радні, і у Вільні у прыхільнікаў, і па усіх кутках Русі-Літвы, і с тарговым чэлавекам у Рызі, ці Польшчы, ці далёка у Прусах.

Як у тэй дзяўчыны:

... тчэ, забыўшыся, рука
замест пэрсідзкага узора
цьвяток радзімы васілька.
(«Вянок» М. Богдановіча),

так у яго, узгадаванага чужымі вучонымі на чужым грунці, зьяўляецца чыста нацыянальная, свая родная культурная праца.

Глыбока запала яму думка паслужыць роднаму гасударству выкладаньнем кніг. Перш-на-перш кніг для набажэнства. Мусі быць той жа працы чэкалі ад Скарыны і Віленскіе грашавітые ды радавітые людзі, што дбалі аб развіцьці культуры на Русі-Літве і што памаглі некалі грашмі Скарыні.

Цяперака яны памаглі грашмі, *] іншэ й матэрьяламі.

Ираз гэтых мэцэнатаў дастаў Скарына царкоўна-славянскія тэксты Евангелья, Апостола, Пяцікніжжа Мойсея, Псалтыр, кніг Прарокаў, Цароў, Судзьдзяў, Іова, Прытчаў, Еклезіаста.

Знаёмства калішнія з Вільняю тута яму дужа памаглі.

І во, дзеля таго, што не только сами сабе народихомся на свет, но более ко службе Божыей и посполитаго добраго,—як пішэ сам Скарына,—і так само паболей с тое причины, иже мя милостивы Бог с таго языка на свет пустив, доктар Францыск Скарына падняўся проти тое, каб на карысьць свайму прырожоному языку к науце усяго добраго і к лепшаму разуменьню усякім чэлавекам слова Божаго,—падняўся выкладаць сьвятые кнігі у роднай мові і друкаваць іх.

Аз... нарожаны у руском языку,—гаворыць ён у прадмові да кнігі Даніила,—своей братіи Руси...

Шмат жа было працы апроч чыста навучнага труду выкладаньня кніг з розных матэрьялаў, трэба было рабіць каррэктуру (правіць друкаваные чэрнавікі) і пільнаваць за работай друкаршчыкоў, што былі хіба ні з беларусаў, а з якіх пражскіх славяноў ні нат' немцаў і часта перэкручывалі напісанае доктаром.

Добрахотна узваліў ён на свае плечы гэты цїжар, абы толькі пашырыць асьвету свайго гасударства.

Не па заказу рабіў, а на карысьць Бацькаўшчыны.

І тутака яму, праўда, некалі было удавацца у крытыку матэрьялаў, поркацца па жыдоўскіх, грэцкіх, лацінскіх кнігах ды й ні вынікала таго ціхамірная, шчыра хрысьцьянская душа беларуса, і во—здавальняючыся кнігамі царкоўна-славянскімі [тэкстамі], чэшскай Біблией 1506 года і коммэнтарыяміНіколы Лірана—наш доктар, уважаючы на посполітае разуменьне, рабіў выкладаньне; а яшчэ—дбаючы на добры чын роднай мовы, бо ведаў, што дзеткі на Русі-Літве вучыцца грамаці і мові будуць на яго кнігах (псалтыры).

Детем малым—пачаток всякае добрае навуки, грамоты,—еже добре често [чытаць] и мовити вучыть.
(Скарына)

Так зрабілося вялікае дзела.

6 жніўня 1517 году вышла у сьвет Псалтыр беларуская, якой пачыналася выложепая працаю и вытисненая повеленьнем Скарыны першая беларуская друкаваная кпіга Біблія [сьвятые кнігі.]

Гэтак надрукаваў Скарына у Празе:
у 1517 г.—4 кнігі—222 лісты,
1518 г.— 8 кніг —348 лістоў.
1519 — 10 — —524 —

У 1517 г., калі пачаў літэратурную і выдавецкую працу, меў ён, значэ, ня меньш як гадоў 27. Такім, ці троху старэйшым, ён выглядае і на патрэці, дададзеным да кнігі.

У 1519 г. па няведамых прычынах спыняецца яго пражская дзеяльнасьць, і ён переезджае па жыцьцё у Вільню.

Можа быць, жадалася жыць у Бацькаўшчыні, бо тужыў па ёй; можа нажыў ворагаў сабе і сваёй думцы ці дзеля гэтай сьвятой думкі улез у даўгі; можа разважаў, што у Вільні лягчэй будзе працаваць, маючы блізка і знаёмых багатыроў і асьвечоных спагадаючых людзей, і матэр'ялы, а можа хацеў залажыць друкарню не за кардонам, а іменна у родным сваём гасударстві на карысць яго.

У прадмові да кнігі Юдыфі, становючы мужом отчыны Юдыфь за прыклад, ён гаворыць, каб яны

всякаго тружанія и скарбов для посполитого добраго и для отчыны своея не лютовали.

Так, у дому почцивого мужа Якуба Бабича, найстаршаго бурмистра славнаго и великаго места Виленского залажыў Скарына друкарню, гдзе праца яго развівалась далей.

У Вільні ён выдаў: Апостол і Малую падарожную кніжыцу.

Тады у беларускіх гарадох жылі не жыды, як цяпера-цька, а нашскіе беларускіе мешчане (жыхары места-горада), тарговые людзі, купцы, якіе апроч унутрэнняго гандлю, мелі вялікі і бойкі торг з суседнімі гасударствамі: Маскоўскім царствам, Польшчай, немцамі і інш., а едучы часам дужа далёка у чужыну, вязьлі с сабою падарожны антымінс, каб там атпраўляць набажэнствы і розные трэбы. Але да часоў Скарыны яны ня мелі друкаваных сьвятых кніжок, нават малітваслоўаў, а рукапісные былі рэдкі, у царкоўна-славянскай мові і даступны толькі хіба самым багатыром.

Доктар Скарына, уважаючы на тое, выдаў для мірскіх людзей Малую подорожную книжицу, куды зьмесьціў:

1] Псалтыр зупольную;
2] часословец;
3] акафісты;
4] каноны;
5] Шостодновец краткі, сьвятцы і пасхалію на многія леты.

Але, кажуць, німа прарока на сваёй Бацькаўшчыні,—так людзі, што жылі побоч са Скарыной, мабыць, мало лічыліся з яго працаю, і доктара усё больш захаплівало ўласнае жыцьцё, будзёншчына, а потым пачаліся, відаць, розные непрыемнасьці у яго жыцьці—доля усіх вялікіх людзей асабліва.

З актаў і інш. ведама аб віленскім жыцьці Скарыны, што поміж 1525—29 г. г. ён ажаніўся на удове Юрыя Одверніка, Маргарыці.

У 1529 г. ён мае цяжбу з жонкінай радней за дом, каторы і высудзіў сабе.

Валачоба судовая так яму апрыкрыла, што ён жаліўся на судзьдзяў і непарадкі каралю.

А ў 1532 г. вышла нейкая [ужо позная для справы] каралеўская грамата аб канфіскацыі маетнасьці доктара Скорыны і выпаўненьню ім розных староніх абавязкаў.

У 1530 г. вялікі пажар спаліў Вільню.

У 1533 г. ахапіла яе маравое паветра.

У 1535 г. упамінаецца доктар Скарына у судовай справе Івана Скарыны.

Дык во, розные непрыемнасьці, жыцьцёвые незадачы, дробязь, спыніла культурную працу і мабыць дакапала вялі-

*) На пражскіх выданьнях Скарыны врызіска: а то ся стал вакладом Богдана Онькова с-на (сына) радці (судзьдзі) места Віленского.

СЫМОН МУЗЫКА.

Казка жыцьця.

Часць I.

I.

—Ото-ж хлопец урадзіўся!
І ў каго удаўся ён?..
Чаго, дурэнь, ўтарапіўся?!..
Лепей здох бы ты, Сымон!—
Хоць бы сэрца ні ад'ядаў,
Ні мазоліў бы вачэй...
Ні дзіця, а нейка здрада,
Ні падобны да людзей!—
Ні адзін раз чуў папрокі
Ад бацькоў сваіх хлапчук.
А за што? за што нарокі?
З-за чаго той злосны гук?
«Мусіць я дапраўды ліха»
Сам сабе гадаў Сымон,
Сам сабе сьмяяўся ціха
І сьпеваў, званіў, як звон,—
Бы той звон, што на званіцы
У ціхай жаласьці гучаў
І далёка, з-за крыніцы
Плыў па ветры, заміраў.
Гаманіў Сымон с сабою,
Песьні розныя складаў,
Кучэравай галавою
Варушыў ён і ківаў.
На сьмех хлопца падымаюць:
—«От, дурубала, доўбня»!
Бьюць Сымонку і штоўхаюць,
Бы ні хлопец, а шчэня.
А той нават ні заплачэ,
Толькі голаву прыгне,
Як яго рука ледача
Чыя-небудзь штурхане.

Але й праўда: ні падобны
Быў Сымонка да другіх.
Гэта быў хлапчук асобны:
У вочках круглянькіх, жывых
Заўсягды дума бліскала;
Утаропіцца—глядзіць,
На губах сьмяшок бывала
Заблукае, задрыжыць.
Пазірае—замірае
Мэрам весь аддасца ён
Ды знячэўку запытае:
—«Чаго, мама, стогне звон»?
Звон ў Сымонкі многа значыў,
Звон надтрэснуты, стары,
Што ў іх царкві з даўных часаў
Бомкаў жаласна ў гары.
І як толькі ў звон зазвонюць,
Як застогне у вышы,—
Адгукнуцца, загамонюць
Стрункі ўсе ў яго душы.
Сэрцэ ў хлопца страсянецца,
Сам увесь ён задрыжыць.
І душа яго, здаецца,
У сьлед за звонам паляціць,—
Паляціць ў старонку тую,
Дзе ён сумна заміраў.
Так звон душу маладую
Забіраў і калыхаў.
Ды ніхто ні знаў тых струнаў,
Патайных ніцей душы,
Што шчэпляюць гук пярунаў
З немым голасам цішы.
Хлопчык бедны ўсіх баяўся:
Кепскі брат, ні любы сын;
Заўжды ён, бедак, трымаўся
Ад ўсіх збоку і адзін.
Палюбіў ён адзіноту,—
Бо у гурці кепска жыць:
А адзін ён мог ў ахвоту,
Пець, сьмяяцца, гаманіць.

У летку жыў Сымон раздольна:
Пойдзе с хаты ў поле, ў луг,—
Цёпла ўсюды і прывольна,—
Грае сэрцэ, грае дух.
Сядзе ён на камень ў збожжы,
Ні схіснецца і маўчыць,
Ловіць сэрцэм сьпеў прыгожы,
Як жытцо загаманіць,
Як зазвонюць і заграюць
Мушкі, конікі, жучкі,
І галоўкай заківаюць,
Засьмяюцца васількі.
У сэрцы сьпеў той адклікаўся
І так добрынька было,
Што Сымонка сам смяяўся,—
Усё сьмялялась ў ім, цьвяло.
Заміраў тагды хлапчынка,
І здавалася яму,
Што ён знае, як травінка
Сваю думае думу,
Што гаворыць житні колас,
І аб чым шуміць ячмень,
І чаго сьпевае ў голас
Мушка, конік, авадзень.
Млеў і таяў ўвесь Сымонка,
Як у восень жураўлі
Сумны крык ранялі звонка
І хаваліся ў далі
Ды як потым прападалі
С крыкам жаласным яны,
Як бы з плачам пакідалі
Родны край свой да вясны.
Хлопчык доўга, нірухомы,
Усё стаяў і ўсё глядзеў
У край далёкі, нівядомы,
Дзе той вырай паляцеў.
Так і жыў ён, гадаваўся,
Як пры сьцежцы той гарох,
Сам с сабою забаўляўся,
Бегаў, рэзьвіўся ў палёх

І размову вёў з жытамі,
З матылёчкамі гуляў;
Так і жыў ён дні за днямі,
Так сабе ён разважаў.

II

Часы йшлі, і дні міналісь,
Рос Сымонка дзень ад дня,
А з гадочкамі менялісь
Дзетак забаўкі, гульня.
І Сымон меў сваё дзела:
Стаў авечкі ён ганяць,
Хоць аб волі сэрцэ млела,
Хоць хацелась пагуляць.
У полі часта ён стыкаўся
З дзедам Грышкам с-пад карчмы,
Што ўсім гуртам ён наймаўся
Пасьвіць стадка да зімы.
Сваякоў дзед ўсіх адрокся,
А мо' ён іх і ні знаў;
Хто быў, скуль ён прывалокся,
Дзед пра тое ні казаў;
А калі яго пыталі,
Дзед рукой адно махне.
Дзед быў ціхі—й ні чапалі,—
Так і жыў на чужыне.
Дзед з Сымона ні сьмяяўся
І ня кпіў, ня ўшчуваў.
Хлопчык з дзедам зсябраваўся,
Думкі дзеду паверау.
Сядуць, часам, ў дзень пад грушу
І гаворку распачнуць,
Распытаць пра сёе, тое,
Што займала яго вум,
Бо Сымон ні меў спакою
Ад сваіх трывожных дум.
—«Дзедка! чуеш,—во: сьпевае!
Ці ж ня чуеш, дзедка, вунь»!—
—«Гэта здань твая такая:
Адхрысьціся, хлопчэ, плюнь»!—
—«Як-та здань! А ты паслухай»!—

кага працоўніка ці прымусіла яго некуды выехаць ў чужыя краі.

Бо ў 1535 г. было яму, прыкладом, ні менш, праўда, за 45 гадоў, але што то за старасьць?

* * *

Ні дайшлі да нас яго рукапісы.

Што датычэ кніг яго з боку тыпографскае навукі, то яны стаяць вышэй за ранейшых славянскіх [чэшскіх] і сучасных ім вэнецыянскіх, лепі за нямецкія.

Яны маюць і гравюры цікавые літэры рознай велічыні з рознымі украсамі, хітрымі завітушкамі, застаўкі вялікіе [з людзьмі] і малые; вельмі прыгожа і намастацку зробленые. У тым відаць талент Скарыны.

Мова яго кніг тагочасная беларуская.

Аднак ён іншые царкоўна-славянскіе словы ў малітвенных зваротах і спэцыяльных набажэнскіх назвах ў сваіх кнігах захаваў, бо ці лічыў іх ля ўсіх зразумелымі, ці праз набожнасьць.

Можна заўважыць на мове яго уплывы моў: чэшскай, польскай і літоўскай, ёсьць нат' нямецкіе словы (майстар, тахта), але ўсё да меры.

Есьць у яго кнігах словы, якіе цяперацька захаваліс толькі у самых глухіх кутках Беларусі: вонках (на дварэ, ізўне), жужэлка [яшчэрка], зараніца, волот (багатыр), дяўкоўна, братанічна (пляменніца), дружына (таварышы) і інш.

Есьць такіе, што праз чатыры вякі, а ні калўца ні зьмяніліся: борзды, бараніць, вінаваціць, вір, граблі, жыто, забрэхаць, вішчэць, заручыць, лемеш, карагод, пражыцца на скаўрадзе, пуга, скрыня, торг, не цяміць, узгорак, віхор і інш.

Астаецца дадаць, што кнігі доктара Францыска Скарыны былі ведамы далёка за межамі Руска-Літоўскага гасударства і на іх вучыліся выкладаць і друкаваць ў заходня-паўдзённай Русі, Германіі, Тюбінгені.

* * *

Шчэ ў 1914 г. рыхтувалася беларускае грамадзянства сьвяткаваць 400-лецьця беларускага друку.

Дзеяч беларускі, аўтар «Гісторыі Беларусі» Власт, шчэ тады пачаў закладаць беларускае таварыство імяні Скарыны, маючы на увазі культурную працу, работу па гісторыі. адкрыцьцё гістарычных музэяў і бібліатэк беларускіх, выданьне тоўстага зборніка, дапасаванаю да часу, і ужо запасіў шмат таварышаў.

Узнялася вайна, раскідала у ва ўсе бакі нашые грамадзянскіе сілы. Власта нямецкая хваля захапіла ў Вільні. і цяпер німа-ведама, ці робіцца тама што якое дзеля успаміну нашага вялікага доктара. ці нарыхтаваліся там, як мае быць, да гэтага нацыянальнага сьвята, як было тое па думцы у Власта?

Па гэты бок акопаў нешта ні чуць таго і сьвята 400 лецьця друку нашаго пройдзе ціхенька адзначаным у нас і забытым у палякаў і маскоўцаў.

Найбольш баляць нам моўчкі беларуса-русіфікатороў, тых людзей, што выракаюцца аўтономіі Беларусі, выракаюца кірунку беларускаго, на зьездах «змагаюцца» з беларусамі-адраджэнцамі, а самі, без маскоўцаў, не даўмяюцца хоць крыху чым успамянуць гістарычнага чэлавека свайго роднага краю, што пісаў «па-руску для брацціі Русі», не даўмяцца хоць успамянуць «рускіе» кнігі і акты па гісторыі нашай сабраць да беларускай гістарычнай бібліотэкі імяні Скарыны, не даўмяцца сабраць хоць «рускіе» грошы на памятнік у Полацку хоць з «рускім» надпісам вялікаму Русічу, шчыраму Сыну Белай Русі.

І праз гэтакую недбаласьць і звадкі, праз праклятую здраду еднасьці беларускай, праходзе наша нацыянальнае сьвята, як хаўтуры.....

М. Горэцкі.

400-лецьця беларускаго друку.

Гадаўшчына Скарыны лічыцца у нас адначасна і гадаўшчынай 400-лецьця беларускаго друку.

Гэтае вялікае нацыянальнае сьвята выпала у час сусьветнай ваеннай завірухі, завірухі каторая скрывіла і нашу працу для роднага краю.

Адсьвяткаваць гэткую гадаўшчыну так, як трэба, мы цяпер ня можым. А трэба было-б паставіць памятнік Скарыні у Вільні, гдзе ён працаваў, ды у Полацку, гдзе ён радзіўся. Апроч гэтага, варта было-б адбіць мідаль Скарыны, каб даваць яго у знак заслугі нашым найлепшым пісьменнікам ды дзеячам. Творы Скарыны так сама павінны быць ужо выданы у падабізне (фак-сімілe), каб можна было кожнаму чытаць іх, ды любавацца харaством яго выданьня, так рэдкага і нідаступнага нават для вучоных.

Зрабіць усё гэга мы цяпер не ў сілі. Будзем аднака верыць, што с часам усё гэта будзе у нас зроблена.

Спадзявацца на іншых мы ня можым, бо іншыя народы, як напрыклад, расійскі, сёлета Скарынай і не цікавіцца. Ды і на што яму цікавіцца чужым вучоным. чужым друкаром такім як Скарына, калі ён яго за свайго, апроч нікаторых вучоных-чыноўнікоў, і ні прызнаў.

Кожны можэ бачыць у Маскве, каля Крэмля, памятнік Івану Федорову з надпісам: «Первому русскому книгопечатнику Ивану Өедорову».

Як бачым, гэтым самым расійскі народ ня меў ахвоты лічыць чужых вялікіх людзей за сваіх. Зараз нам прыходзіць на думку і тое што наша Беларусь праз абрусіцелёў-чыноўнікоў стала называцца «искони русскимъ краемъ». Колькі гэты захват, сколькі такая выдуманая тэорыя прынеслі нам шкоды, ведаем добра. Усё беларускае было прызначана на гібель.

Але, як ні як, нас зніштожыць паны-абрусіцелі ні здалелі,—не удасца гэта ім і у будучыні.

Што беларуская культура стаяла вышэй за маскоўскую у XVI сталецьці, мы бачым гэта па друкаваных кніжках. Першыя кніжкі беларусы друкавалі у Кракові каля 1491 года, Скарына сваю біблію друкуе у Чэскай Празі ад 1517 да 1519 года, пасьля чаго перавозіць сваю друкарню у Вільню, каб у сваёй бацькоўшчыні аснаваць культурны цэнтр. Кніжкі друкуюцца у Вільні, Несьвіжы, у Еўю ды іншых гарадох. Тымчасам, у Маскоўшчыні першая друкаваная кніжка выходзіць у 1564 гаду! Кніжкі у Маскве пачаў друкаваць Іван Федоров за дапамогаю беларуса Петра Мсьціслаўца. Што культуру на Усходзі шырылі і беларусы, даўно вядома усім.

Праўда, ёсьць людзі каторыя сумысьля аб гэтым забываюць, а усё толькі дзеля таго, каб унізіць свайго беднага, загнанага брата-беларуса. Ад такіх людзей мы часта чуем: гдзе ваша беларуская літэратура,—німа яе! Плюньце вы на сваю мову ды пісьменнасьць, бярыце лепш гатовае, багатае. Наша расійская літэратура аграмадная, кажуць расійцы. Німа больш прыгожай літэратуры, як польская, кажуць палякі. Але, вядома, кожны сваё будзе хваліць.

Нам, беларусам, німа чаго брацца за чужое, годзі ужо служыць гноем пад чужую культуру. Мы маем сваё мінулае дый ні абы якое, цяперашняе рунея й красуе на дзіва, ёсьць з чаго быць гордым і будучына будзе нашай.

Іначэй і быць ня можа!

Столькі людзей працавала у нас для чужых, калі успомніць, напрыклад, тых, каторыя унасілі культуру у Маскоўскае Гасударства. Гэткія, як Лаўрэнты Зізані [па простаму Куколь], Пятрук Мсьціславец, Сымон Полацкі ды Гальяш Копіеўскі, каторы у Амстэрдамі [Голландыя] выдумаў гражданку і друкаваў рэформованымі літэрамі расійскія кніжкі для Петра Вялікаго, сколькі яны маюць заслугі у расійцаў! А нам за тое кідаецца у вочы, што мы нічога ні маем, нічога ні варты і павінны памерці.

Наша справа жывая ды святая, дагэтуль ніякая сіла нас зламаць ні магла і зламаць ня зможэ: Народ з гэтакім мінулым ні прападзе.

Працы у нас шмат, людзі ёсьціка, трэба іх толькі згуртаваць, злучыць моцна ланцугом жалезнай павіннасьці і жніва будзе багатае. Да працы, браты,— Беларусь наша кліча нас усіх! Помніце, што будучыну нашу толькі мы самі зможым стварыць!

Р. Земкевіч.

ЗЬЕЗД ДЭЛЕГАТАУ

ад беларускіх партыйных і грамадзянскіх арганізацый 8—10 ліпня ў Мінску.

Другі дзень зьезду.

(Глядз. №№ 8—11)

Пасьля перарыву старшыня зьезду Д. Жылуновіч перадаў кіраваньне сходам А. Левіцкаму і застаўся радавым членам сходу, каб самому мець магчымасьць лепш кіраваць Сац. Грамадой пры выбарах у Выканаўчы Камітэт.

Разглядзіўшы пытаньне аб ліку прэдстаўнікаў у Петроградзі, Маскве і Магілёві, зьезд пастанавіў: дзеля палітычнага прэдстаўніцтва у Петраградзі выб-

Дзед схіляе галаву,
Шапкай чорнай, аблавухай
Чуць ня ўлазючы ў траву.
—«Не, ня чую!»—«Ото, дзедка!
Мусіць ты зусім аглух:
То-ж сьпевае з кветкай кветка!»
Вочы вырачыць пастух,
На Сымонку пазірае.
—Ах, хітрэц, ото, лайдак!
Чаго ён ні выдумляе:
Бач, знайшоў якіх сьпевак!
—Хіба ж кветкі не сьпеваюць?
—Ну, які ўжо іх там сьпеў:
Кветкі голасу ні маюць,
Пройдзя ветрыка павеў,
Схісянуцца і ня ўчуеш
Ды ізноў моўчкі стаяць...
—Ат, дзядуня: ты жартуеш,
Мяне хочыш узлаваць...
—Ой, дзіўны ты!—дзед гаворыць,
Круціць сівай галавой.
Хлопчык зноў свае гуторыць,
Гледзючы ў даль прад сабой.
—Дзед, зірні: куды-та хмаркі
Усё ідуць, ідуць, як дым?
Там так добра, вольна, ярка,
А яны ідуць. Ці ім
Надта горача ад сонца,
Ці іх гоніць што адтуль,
Ці ім кепска там бязконца?
І скажы, дзядок: адкуль
Хмаркі гэтыя прыходзюць?
—Эх, дзівак ты!—кажэ дзед:
Што за мыслі ў цябе бродзюць?
Так утворан Божы сьвет:
Грэе сонцэ, ходзяць хмары,
У летку дождж ідзе, грыміць,
У ноч «карэмысло», «стожары»,
Зоркі, месячык блішчыць.
Вея вецяр і сьціхае,
Для ўсяго свая чарга;
Па зіме весна ўбірае
Твар зямлі, лясэ, луга,
І прачнецца ўсе дазваньня,
Жыцьцё збудзіцца ў зямлі,
І без нашага пытаньня
Колас вырасьце ў ральлі...
Хлопчык слова ні прароніць,
У вочы дзеду ён глядзіць
І галоўку чуць прыклоніць,
Ні варушыцца, маўчыць.
—Не, дзядок... ні тое, дзедку!
А ты от скажы: чаму
Вецяр песьні пяе ў летку,
Плачэ-ж жаласна ў зіму?
—Схамяніся, Бог с табою!
Унь аб чым ён запытаў...—
Зноў круціў дзед галавою
І плячыма паціскаў.
—От дык хлопец! Скуль ты ўзяўся?
Не, сапраўды ты дзіўны!
Ці разумным ты прыўдаўся,
Ці з уроду ўжо дурны?..
Не, с цябе, відаць, штось выдзе,
Толькі кінь сваю думу—
Усё само з гадкамі прыдзе,
Прасьвятлеяцца ў вуму...
От каб ты вучыўся змала,
Кніжку б ў рукі даць табе!..
Дзед і хлопчык замоўкалі,
Кожын думаў па сабе.
Раз Сымонку давялося
Чуць, як граюць дудары,
І яму тагды здалося,
Што да гэтае пары
Ен дзіцятка быў дурное,
Што ні жыў ён, а блукаў,
І цяпер адкрылось тое,
Чаго шчыра так жадаў.
Слухаў хлопчык, як там гралі,
З вочэк сьлёзы паліліс,
Струны сэрца ў ім дрыжалі,
У тахт музыкам падпевалі,
На спатканьне ім нясліс.
Дудары ўсё перагралі,
Даляй ў сьвет яны пайшлі,
А ў яго душы сьпевалі
Зыкі дзіўныя, плылі,
Разрасталіс і далёка
Дух ўздымалі за сабой
І нясли яго высока
Над гаротнаю зямлёй.
Зыкі душу напаўнялі,
І куды б ён ні пайшоў,—
Над ім гралі і сьпевалі,
Дудкі, песьні дудароў.
Пяць раз ён губляў авечкі,
Шкоды і полі нарабіў,
Здратаваў шнуроў тры грэчкі,
Вератнік аўса прыбіу...
Зато-ж хлопцу дасталося
Ад суседзяў, ад бацькоў!
Многа выцерпець прышлося
Папіханак, кулакоў.
Толькі-ж хлопчык ня чуў болі
І ня тым занят быу ён:
Зыкі смутку, песьні волі
Чуў хлапчук з усіх старон,
І цяпер, як ніпрытомны,
Стаў на гонях і стаіць,
Бытцым той батрак бяздомны,
Што ні мае дзе схіліць
Галаву сваю сірочу
І надзеі ў ім німа...
Сам Сымон ні знаў, што хоча,
Дзе, аб чым яго дума.
—Эй, Сымон! заснуў, ці што ты?
—А, то ты! Ах мой дзядок!..—
—Дзеж авечкі? ах, блазнота!
Ой, дадуць табе, браток!
Тут Сымон апамянуўся,
Бегчы кінуўся стралой...
—Стой, куды ты?.. ні ачнуўся!
Унь,—авечкі, пад гарой!
«Зьбілі хлопца зусім с тропу,»
Дзед с сабою разважау:
«Бюць, як цэпам тым па снопу,
Як ён рух яшчэ схаваў!»
—Ну, што думаў, брат Сымоне?—
—Ах, дзядуля любы мой!
Дудары тут шлі сягоньня...
Як жэ гралі—аёй!
—Дудары?—стары спытаўся:
—Гм! Дык унь што... Пачакай;
Ты ні простым, брат, удаўся,—
Дам табе я нешта,—грай,
А пакуль што, мой бедачэ,
Павучысь на дудцы граць:
Ты музыка, не іначэ,
І вялікі мо'—як знаць?
У мяне есьць дудка-грайка,
Каліс сам, брат, выцінаў...
На, Сымона, паметай-жа!—
Тут халат дзед расхістаў
Ды с кішэні-бакавушкі
Вынуў дудку-весялушку,
Перш сам ў зубы яе ўзяў
І па дзірках разоў пару
Спрытна пальцамі прабег...
У Сымонкі ў вочах, ў твару
Бегаў ціхі—ціхі сьмех,
І, працягшы сваю ручку,
Вочак з дзеда не спускаў.
—На, Сымоне, маеш штучку—
Грай здаровы!—дзед сказаў.
Бы той дар сьвяценькі з неба,
Дудку тую ўзяў Сымон...
—Намачыць яе, брат, трэба:
Галаснейшы будзе тон.—

(Працяг будзе). Якуб Колас.

раць 3-х чалавек, у Маскве 2-х і ў Магілёві 1-го. У пытаньні аб адносінах паміж Выканаўчым Камітэтам і Упаўнамочэнымі зьезд прыняў такую рэзалюцыю, запрапанаваную грамадз. Алексюком: «Выканаўчы Камітэт зьезду беларускіх арганізацый да скіканьня Рады беларускіх арганізацый кіруецца пастановамі зьезду; упаўнамочэные кіруюцца дырэктывамі Выканаўчаго Камітэту; упаўнамочэные павінны знайходзіцца ў цесным кантакці, як паміж сабою, так і з Выканаўчым Камітэтам.» («як паміж сабою, так і»—папраўка кс. Гадлеўскаго).

Спрэчкі выклікало пытаньне: калі склікаць Раду? Былі чатыры прапазыцыі: канец ліпня, не пазьней 12 жніўня і зусім не устанаўляць тэрміну скліканьня. Зьезд згадзіўся с гр. Алексюком, давадзіўшым, што нейкае «паганяйло» для Выканаўчаго Камітэту павінна быць і што ім можа быць устанаўленьне пэўнаго тэрміну скліканьня Рады. Кс. Гадлеўскі, далучаючысь да Алексюка, прапануе такую рэзалюцыю: «Зьезд беларускіх арганізацый перадае справы Бел. Нац. К-та Выканаўчаму Камітэту зьезду і даручае яму не пазьней 5-то жніўня склікаць Раду дэпутатаў ад беларускіх арганізацый у адным з цэнтраў Беларусі. Смоліч прапануе прыняць папраўку: «передае палітычныя справы Б. Н. К-та Выканаўчаму К-ту зьезда, а культурныя яго справы — Таварыству Беларускай Культуры». Кс. Гадлеўскі проціў гэтай папраўкі. Цьвікевіч патрымоўвае Смоліча. Робіцца галасаваньне: рэзалюцыя кс. Гадлеўскаго прыймаецца с папраўкай Смоліча.

Выступае шмат аратараў аб спосабах выбараў. Спрэчку выклікае пытаньне: мажорытарныя ці прапарцыанальныя выбары? Выясняецца, што Б. С. Г. мае нахільнасьць да мажорытарных выбараў. Кахановіч пратэстуе проціў мажорытарных выбараў, як не дэмакратычных і насілуюшчых волю меньшасьці. Асьвецімскі апраўдывае Грамаду, кажа, што яна прапаўнуе коаліцыйны сьпісак, складзены з прэдстаўнікаў розных партый і беспартыйных і чытае сьпісак, прапануемы Б. С. Г-ой: Выканаўчы Камітэт—Лёсік, Фальскі, Левіцкая, Смоліч, Левіцкі; канд.—Галубок, Кузьміцкі; упаўнамочэные ў Петраградзі—Жылуновіч, Будзька, Ерэміч; канд.—Бодунова і Душэўскі; упаўнам. ў Маскве—Дыла і Васілевіч, канд. Бурбіс. Будзька заяўляе, што ён здымае сваю кандыдатуру. На яго мэйсца ставюць Бадунову, на мейсца Бадуновай—Душэўскаго, на мэйсца Душэўскаго—Манчынскаго.

Алексюк заяўляе, што хоць Б. С. Г. і дае мейсца ў сьпіску другім партыям, але яна ставіць тых кандыдатаў, якія ёй падабаюцца. Каб сьпісак быў па праўдзі коаліцыйным, трэба каб кожная партыя выстаўляла кандыдатам ад сябе таго, каго яна сама хоча, а не таго, каго хоча другая партыя.

Паміж прэдстаўнікамі Б. С. Г. і Б. Н. П. С. начынаецца спрэчка. Парадак сходу псуецца. Старшыня абвешчае перарыў на 5 мінут.

Посьля перарыву старшыня Ц. К. Б. С. Г. абвешчае, што Б. С. Г. згаджаецца на прапарцыанальныя выбары. Кс. Гадлеўскі вітае згоду. Бадунова тлумачыць, чаму Б. С. Г. не згаджалась на прапарцыанальныя выбары: яна хацела адкінуць тых людзей, чые прозьвішчы шкодзюць працы на мяйсцох.

Дыло гаворыць аб тэхніцы прапарцыанальных выбараў.

Старшыня абвешчае, што прыйшоў с прывітаньнем зьезду прэдстаўнік Мінскаго Аддзелу Партыі «Народнай Волі» і просіць зьезд выслухаць яго.

Самойло [п. «Н. В.» або п. «К.-Д.»], вітаючы зьезд, паведамляе яго што новае коаліцыйнае міністэрство ў сваёй толькі што апублікованнай дэклярацыі прызнае прынцып краёвай аўтаноміі. Такім парадкам пытаньне аб краёвай аўтаноміі, а значыць і аўтаноміі Беларусі прынцыпіяльна развязана. Трэба зараз жэ выбраць камісію дзеля апрацаваньня праэкта аб аутаноміі Беларусі, акі будзе ўнесен на разгляд Установчаго Сойму. Хай жыве вольная аўтаномная Беларусь! [Доўгія і моцныя апл.]

Дыло гаворыць аб тым, што посьля гэтага акту дарога да нашага ідэалу стала раўнейшай і карацейшай.

Сушынскі прапануе паслаць тэлеграму Часовому Ураду і ўзяцца за арганізаваньне краю.

Самойло просіць перш-на-перш мець на ўвазі інтарэсы ўсяе Расіі і быць асьцярожнымі.

Цьвікевіч заспакоівае яго, што Беларускі народ не зробіць ні аднаго кроку, які-б шкодзіў Расіі.

Кахановіч прапанує адлажыць выбары да заўтра, бо гэта вестка перавярнула ўсе нашы рахункі.

Дыло кажа, што адкладываць выбараў німа чаго, бо мы думаем рабіць не Краёвую Раду, а толькі Раду сваіх арганізацый.

Пытаньне аб адкладзі выбараў ставіцца на галасаваньне. Пастанаўляецца: выбараў не адкладываць.

Абвешчаецца перарыў на 5 мінут дзеля састаўленьня сьпіскаў.

Посьля перарыву абвешчаюцца сьпіскі кандыдатаў Б. С. Г. і Б. Н. П. С., бо другіх арганізованных палітычных партый у беларусаў німа; на зьезді была группа безпартыйных, але свайго асобнаго сьпіску не выставіла.

Б. С. Г. запрапановала такіх кандзідатаў: у Выканаўчы Камітэт: Лёсіка. Смоліча, Фальскаго, Левіцкую, Кузьміцкаго, у прэдстаўнікі ў Петраградзі: Жылуновіча, Бодунову, Ярэміча, канд. да іх: Душэўскаго, Варонку; прэдстаўнікамі ў Маскве: Дыло, Васілевіча, канд. Цьвікевіча.

Б. Н П. С. запрапанавала у Выканаўчы Камітэт: Алексюка, Левіцкаго, Стульбу і Турчыновіча; упаўнамочэнымі ў Петроградзі: Ерэміча і Будзьку; на Маскву—Васілевіча.

Смоліч абвясьціў, што ён здыймае сваю кандидатуру ў Выканаўчы Камітэт. На яго мейсца Б. С. Г. паставіла Бадунову: яна згаджалась пераехаць на якую небудзь службу ў Мінск; на мейсца Бадуновой паставілі Варонку.

Лёсік спачатку зьняў сваю кандыдатуру, посьля, як заяўляў Жылуновіч, ён зноў згадзіўся выставіць яе [самога Лёсіка ужо на зьезді не было—пайшоў да хаты].

Цьвікевіч ад імяні Маскоўскай, Тульскай і Калужскай Народнай Грамады заявіў, што «дэлегаты гэтых арганізацый ад галасаваньня ўстрымваюцца: дзеля выявіўшыхся ў часі выбараў моцных непаразуменьняў паміж лідэрамі абодвых сьпіскаў і ў асабліваcьці дзеля выходу с кандыдатаў сьпіску Б. С. Г. Смоліча й Лёсіка».

Дзеля праверкі выбарных картак і падлічэньня галасоў, паданых за кожны сьпісак, была выбрана камісія з чатырох чалавек, Сушынскаго, Касьцюкевіча, Кахановіча і Гайліка.

Па падлічэньні галасоў выбраннымі аказаліся: у Вынканаўчы Камітэт па сьпіску № 1: Лёсік, Бадунова, Фальскі; па сьпіску № 2: Алексюк, Левіцкі; упаўнамочэнымі ў Петроградзі па сьпіску № 1: Жылуновіч, Варонка: па сьпіску № 2: Ерэміч; упаўнамочэнымі ў Маскве: па сьпіску № 1: Дыла, па сьпіску № 2: Васілевіч.

На гэтым другі дзень зьезду і закончыўся.

Канец будзе.

ПА БЕЛАРУСІ.

Дзісна, Віленскай губ.

Адбыўся тут зьезд пасланцоў ад каапэратыўных крамаў Віленскай губ. Зьезд пастанавіў: каапэратыўным крамам трэба злучыцца ў хаўрус, які б для ўсіх агулам рабіў закупкі тавараў проста з фабрыкаў. Выясьнілося, што ў Дзісьне жыды залажылі каапэратыўныя крамы дзеля перапрадажы мукі й цукру; дык Харчавая Управа сама можа прадаць толькі тое, што сама дастане. І вот трэба хаўрусныя крамы, каб даставаць і прадаваць людзям усе патрэбныя тавары.

А. Б.

Буда, Віленскай губ., Вілейскага пав.

Адна курсістка с тутэйшых селян сёлета у марцы, зараз жэ посьля рэвалюцыі, залажыла народную школу, у каторай між іншым вучыла дзяцей і пабеларуску. Пазьней, дзякуючы стараньням тутэйшага пана Яна Аскеркі і ксяндза Пагумірскага, залажылі тут польскую школу, у якой абецалі «даць ўсё дармавое». Дзеці з беларускай школы кінулісь за «ўсім дармавым». Яды дармавой ўсёж такі ні маюць, а толькі польскага вучыцяля, польскія кніжкі, пяюць польскія песьні, слухаюць, як вучыцяль кажа ім гаварыць дома папольску. Ні рады ўжо з гэтай школы і робюць стараньня, каб залажыць тут 4-х класную школу. Зьбіраюць на гэта грошы, але яшчэ мала сабралі.

А. Б.

Выбары да Гарадзкой Думы у Магілёві.

13 жніўня ў Магілёві адбудуцца выбары да Гарадзкой Думы. Беларускі Нацыянальны Камітэт выстаўляе свой асобны сьпісак. Дзеля таго, што беларускае насяленьне жыве глаўным парадкам на акраінах, муніцыпальная праграма камітэту мае на першай увазі дабрабыт акраін.

Друк у Мінску.

У Мінску пачалі выходзіць новыя расійскія газэты: «Звѣзда», «Минскій Курьеръ», «Школьное Дѣло». Раней заснаваліся і выходзяць «Минскій Голосъ», «Минская Газета». «Товарищъ», «Новая Заря», «Извѣстія Минск. губ. Комиссара» «Изв. Минскаго Совѣта Р. и С. Д.», «Извѣстія Сов. Крест. Деп. Минской и Вил. губ.», Извѣстія Комит. Зап. фр. В. З. С.», «Изв. Ком. Зап. фр. Кр. Кр.», «Вісти Українзапкомітету», «Dziennik Minski» і «Вольная Беларусь». Усяго такім парадкам 15 выданьняў. Некаторыя з іх зачыняюцца, на іх мейсцэ паўстаюць новыя.

Беларуская газэта «Грамада», орган Б. С. Г. перанеслася у Петроград Знаменская 36—54, але да гэтага часу аб ёй нічога не чутно.

АПОШНІЯ НАВІНЫ.

Агульныя весткі.

Вольнасьць совесьці.

Апублікованы закон аб вольнасьці совесьці, або іначэй кажучы аб вольнасьці веры. Кожны грамадзянін карыстае з грамадзянскіх і палітычных правоў, нізалежна ад таго, якой ён веры. Нікому ня можна зменшыць якіх бы там ні было правоў за яго перакананьня у справах веры.

Пра Установчы Сойм.

Можна сказаць напэўна, што збор Установчага Сойму будзе адложан. Нарада, якая мае адбыцца у Маскве с прэдстаўнікоў усіх партый і арганізацый, паміж іншымі, назначыць тэрмін, калі будзе склікан Установчы Сойм, бо самі міністры ня хочуць браць на сябе адпаведальнасьці за адкладаньня надаляй тэрміна Установчаго Сойму. Калі-б тымчасовыя міністры, каторыя прабудуць на сваіх пасадах толькі да Устан. Сойму, самі адклалі Сойм надаляй, дык вышлаб так, нібы яны самі прадоўжаюць сабе час свайго кіраўніцтва.

Пра зьмену прозвішч.

С таго часу, як скасавалі канцэлярыю, што прымала прашэньня на высачайшае імя, да Часовага Ураду надыходзіць многа прашэньняў аб зьмені прозьвішч. Праз гэта часовы Урад даручыў апрацаваць праэкт развагі прашэньняў пра зьмену прозвішч. Праэкт заводзіць такі парадак: справу зьмены прозвішч мешчанаў і селянаў разважаюць казённыя палаты па мейсцам прыпіскі прасіцеля, а зьмену прозвішч іншым асобам дазваляе трэці дэпартамэнт сэнату. Меняць прозвішчэ дазваляюць толькі тады, калі яно брыдкае, піхарошае і т. д., або калі пэўны чалавек больш вядомы пад сваім артыстычным ці літэратурным псэўданімам, чым сапраўдным прозвішчам. Ня будуць дазваляць меняць прозвішча, каб схавацца с сваёю нацыянальнасьцяй або верай.

Бурцэв пра М. Горкага і большэвікоў.

Бурцэв піша, што большэвікі яшчэ горш за правакатараў, бо ў сваёй чыннасьці яны ніраз былі агентамі Вільгельма. Горкі, як пісьменнік, назаўсюды будзе гордасьцю Расіі, але як палітык—ён сьляпец. Апошнімі часамі ён працаваў поруч з Ленінным і яго кампаніяй.

Сваёю газэтаю «Новая Жизнь» ён маральна паддзержвае бальшэвікоў і дужа пашкодзіў абароні краю. Цяпер ён ня мае сілы волі, каб адыйціся ад ленінцаў пасьля зробляных імі злачынстваў і сказаць роднаму краю: «я віпен».

З за-граніцы.

Ангельцы пра Расію.

У адном ангельскім часапісу «Punch», каторы яскрава адбівае думкі ангельскага грамадзянства, зьмешчана адозва да расійскага народу. Адозва канчаецца так: «Калі вы здрадзіце нас, мы, саюзьнікі, усё роўна давядом вайну да канца. Мы здабудзем перамогу і без вас. Мы будзем змагацца, покі ня зваюем нашаго лютаго ворага—гэрманскі царызм. Амэрыка, каторай мір гэтак сама дарагі, як і вам, заступіць ваша мейсца. І мы будзем ваяваць, покі ня дабьёмся сапраўднага міру, якога мы прагням, а ні таго міру, каторы прапаведвалі іншыя з вас, братаючыся з агульнымі ворагамі. Алеж-ж вы не зрадзіця нас. Дзеля гэтага вы натта вялікі народ».

«[Н. Р.]»

ВАЙНА.

На Паўночна-Заходнім, Заходнім і Паўднёва-Заходнім фронтах налёты аэрапляпаў (асабліва на Рыгу й Маладэчню), перастрэлка і разведкі.

На Румынскім фронці, на Окпінскім кірунку—упартыя бітвы, па сваёй упартасьці большыя, чым такрочныя бітвы пад Вэрдэнам або на Соммы. На кожную нямецкую атаку нашэ і румынскае войска адказывае контр-атакамі і немцам нрыходзіцца дорага плаціць за кожны свой крок наперад. На Факшанскім кірунку расійская армія, пад моцным націском немцаў, адходзіць далей. У апошнія дні гэтае адступленьне, як бы трохі прыпынілося.

На Каўказкім фронці 2-3 жніўня нашэ войска вяло часьцічнае наступленьне на Хартускім кірунку, а туркі —на Масульскім.

На Балтыцкім моры нашай падводнай чайкай затоплен гэрманскі параход. Каля Алёндзкіх выспаў ўзарваўся на нёмецкай лініі мінаносец «Лейтэнант Буракоў». Згінулі: лейт. Радлоў і 22 матросы; рэшту людзей уратавалі.

На Французкім фронці англічане і французы ізноў пачалі наступленьне. Дзеля страшэнна моцных пазыцый ідзе яно туга.

Рэдактар Я. Лёсік.

Выдавец «Т-ва Беларускай Культуры»

Друкарня Н. М. Нахумова. (старшага)